

Туялан удж.

Мутнича сиктын челядьос пасьтодом, комодом, вердом.

Удж гижысь:

Мутнича школаын

9 –öd класса велöдчысь

Иванова Виктория

Юрнуöдысь:

коми кыв да литература велöдысь

Иванова Валентина Федоровна.

Мутнича сикт

2015

Важон ком – пась серти позьо вöлі тöдмавны морт йылысь унатор:
ёна – ö озыр сійö, кытысь сійö, сылысь киподтуйсö. Озыра олысь морт вурліс
паськөмсö бокысь вайөм дона дöраысь. Гöльдзыка олысь - ас кыөм дöраысь.
Судзяна олысь мичмөдліс паськөмсö бисерөн, эзысь шöвк да весиг зарни
сунисөн. А коді оліс сьöкыдджыка, сылөн дöраыс эз тырмыв весигтö
челядьлы гач вылö.

Дас көкъямысöд нэм помöдз Комиын паськөмсö вурлісны ас кыөм дöраысь,
но кор купечьяс кутісны вузасьны бокысь вайөм тöварөн, коми паськөмö
кутісны пырны роч дöра да дась вурөм көмкöt. Коми йöз паськөмын уна
ötкодьлуныс войвывса рочьяскöд, сы вöсна мый найö нэмсö олісны орччөн.
Йöзкост паськөм торьялö сійөн, мый сійö ён, лöсьыда пукалö морт вылын да
дыр оз киссьы.

Олöмыс вочасөн вежсис. Коми паськөмысь унатор кутіс вунны, этшаөн нин
талун тöдöны важ коми паськөм.

Туялан уджын меным окота лойи видлавны, кызди важон пасьтöдісны,
көмөдісны, вердісны ичöt челядьöс. Шыödчи тöдса пöчьяс дорö да тöдмалі
унатор.

Медводз сёрни нуöдіс Косолапова Анна Васильевна:

- Лöсьöдны көм – пась эз вöв кокни, посниджык челядь новлісны
ыджыдджык чой – воклысь кольөм паськөмсö, а выльсö лöсьöдлісны сöмын
тыр арлыд кежлö. Эз вурлыны челядьлы и вöччанторьяс. Öд водзвыв колö
вöлі быдтыны шабді, вöчны сійöс, печкыны сунис, сэсь кыны дэра да
вöлисти вурны новлантор. Торья сьöкыд уджөн вöлі шабді вöчөм: медводз

сійӧс вундасны, вольсяласны (небзьӧдасны), косьтасны, няръяласны няръянӧн, зуаласны, пєслаласны, а кор лоӧ кудель кодъ, печкасны. Став тайӧ кикост уджсӧ вӧчлісны эз ӧти лунӧн.

Суниссӧ печкылісны эз пыр ӧткыза. Кыз дэра вылӧ вӧчлісны кызджыка. Сыысь вурлісны пыр новлан паськӧм, а вӧччанторъяс вылӧ печкылісны вӧсньыда.

Челядьӧс важӧн пиялісны эз больничаясын, а гидын либӧ пивсянын. Бабитчысьӧн частӧджык вӧвлісны бабьяс, найӧ и гӧгсӧ челядькалысь вундывлісны да гартлісны пуж чужӧм дитяӧс важ, небыдик рузум пиӧ. Арӧс тыригкежлӧ челядьлы вурлісны кузьыник, пидзӧс улӧдзыс, йӧрдӧс. Татшӧм йӧрдӧс вӧлі ӧткодь нывлы кӧть зонлы. Важӧн семьяын ставӧн вӧліны ёна тойӧсьӧсь, да челядьлысь пыр вӧлі юрсисӧ шырам, а кодкӧ кӧ бӧкӧвӧй пырас керкаӧ, пыр жӧ юалас: «Тайӧ нӧ зонтор али нывтор тиян быдмӧ?».

Ичӧт дитяяс пырджык быдмылісны гачтӧг. Ывла вылад ёнасӧ ичӧтсӧ эз петкӧдлыны, полісны кынтӧмысь. Сэки тӧвьясыс ёна кӧдзыдӧсь вӧліны, а еще и ичӧттӧ видзисны воמידзысь, уркнитчӧмысь. Бокӧвӧй мортысь пыр нин дитятӧ вӧлі дзебӧны паччӧрӧ либӧ пӧлатьӧ.

Мукӧдыс вурлісны ичӧт дитялы пыдӧстӧм гачьяс. Гачыс вӧлі розя да, дитяыс кӧ кудзалас, ставыс веськыда и мунӧ. Кор дугдас челядька кудзавны, сэки нин розьтӧм гач вурлісны. Ар витсянь детинкаяслы гожӧм кежлӧ гач вурлісны сера дӧраысь, тшӧкыджыка еджыд визя лӧз дӧраысь. Тӧв кежлӧ дасьтылісны шоньд, ас кыӧм вурунысь дукӧсӧвӧй гач.

Вурлісны детинкалы сера дӧраысь йӧрдӧс – косоворотка. Сосвом дорьяссӧ да бӧждорсӧ мичмӧдлісны кыӧм гӧрд визьясӧн либӧ вышивкаӧн. Дӧрӧм вылӧ юкӧс (тугья вӧнь) кӧртавлісны.

Нывкаяслы вурлісны сарапан, кӧрӧма да запон, юрӧ кӧртавлісны чышъян.

Кокас челядьлы сапӧгьясыд эз вӧвны, а вӧлі кыӧны кыз вурун носки, а сэсся кызіника кок пыдӧссӧ дӧмӧны не ӧти пӧвста дӧмасӧн.

Татшӧм кӧмнас челядь и пышъявлісны ывла вывтӧ тӧвнас, а гожӧмнас пыр котравлісны кӧмтӧг. Бӧрынджык кутісны вурны

кучик кӧтӧ либӧ сямӧдысь кыӧм бӧсик да нинпуысь кӧм. Нинпуыд миянінын уна быдмӧ. Нинкӧм нямӧдӧн новлісны. Нямӧд вылӧ лӧсьӧдлісны кыз дэра. Нинкӧмгезйӧн топӧдлісны нямӧдсӧ. Нинкӧмгезсӧ вӧчлісны гезйысь либӧ кыз шӧртысь. Новлісны и чунияс (дженъыд идзӧса ыж вурунысь валеникъяс).

Ыджыд кӧдзыдыяс дырйи челядылы ывлаын пышъявны вурлісны ыж ку пасьяс либӧ важ дӧраысь кызіник кышӧдыяс (уна пӧвстӧн пуктылісны дэра да топӧдлісны ӧта – мӧд дінӧ), гожӧмнас- шабурьяс. Юраныс зонкаяс кышавлісны гын либӧ ыж ку шапка, нывкаяс чышъян.

Важӧн сиктысь сиктӧ ветлӧдліс портнӧй. Мукӧд керкаас недель чӧж олас да семьяпытша став олысьлы мыйкӧ вурас. Киссьӧм паськӧмтӧ эз шыбитлыны, а сырйыссьӧминьясӧ вундаласны да вурасны ичӧтджык челядылы мыйкӧ.

А мыйӧн вердлісны ичӧт челядьӧс?

Та йылысь висьталіс Иванова Анна Даниловна:

- Рӧдитчӧм бӧрын челядьӧс вердлісны мам йӧлӧн. Кор мам йӧлыс дугдас тырмыны, заводитӧны вердны мӧс йӧлӧн. Вердлісны татшӧм нянян сюрсысь.

Нянян сюр вӧчлісны мӧслӧн сюръясысь. Начкасны мӧссӧ, сюръяссӧ гӧитасны – идраласны, сюр помсӧ вундасны. Татшӧм нянян сюръясӧн быдтылісны челядьсӧ и 60-ӧд воясӧ на. Векныдджык боксянь суйлісны мӧс нӧнь (мӧссӧ начкасны да нӧньяссӧ вӧраысь торйӧдасны, оз шыблавны, а вӧлі гӧитӧны, мыськӧны, кучиксӧ сӧмын кольӧны, да сійӧс и суйӧны нӧнян сюр помӧ). Сюрас кисьтывлісны йӧвсӧ кружкасянь. Бӧрынджык нин мӧс нӧнь пыдди лоисны резина нӧняс.

Рӧдитчӧм челядьлы пыр сетлісны тряпича пиӧ гартыштӧмӧн ятшкӧм сунянь нӧнявны. Татшӧм сӧян вӧлі зӧв пӧтаса да и колана, сы вӧсна, мый ичӧт челядьӧс вӧлі писькӧдлӧ (гӧгйыс ыдждӧ, челядьыс ружтӧны). Важӧн пыр сьӧд няньтӧ вӧлі гортын пӧжалӧны.

Торья сӧян ичӧт челядьлы эз пулыны, быдмыштас да вердлісны став сійӧ сӧянӧн, мый и сӧйлісны ыджыдьяс. Ёнджыкасӧ зӧр рок пӧжлісны пачын, либӧ анькытшысь шыд пулісны. Сю рокӧн челядьӧс вердлісны. Сю, зӧр шепьяссӧ ӧктасны, косьтасны да изки пыр прӧдитӧдасны, а сӧсся рок пуасны.

Йӧл важӧн стӧканысь эз юлыны, сы вӧсна мый идзасӧн вердӧмысь мӧскыд лысьтывліс этша, а кисьтасны вӧлі тасьтӧ, крӧшитасны сэтчӧ нянь да панялӧны ставӧн.

Челядь ёна сёйлісны каськоль (клевер). Ӗктасны, торйӧдасны вежинысь да йӧлӧн сёйӧны. Каськольыс юмолдука да сы вӧсна вӧлі кампет пыдди.

Ёна сёйлісны и тулыснас ли. Ли йӧрӧны пожӧмлысь либӧ пипулысь. Ӗктылісны и коз пу вылысь коляоз. Сэсся нырӧны да чужваӧн панялӧны.

Уна ӧктылісны и ӧмидз да оз. Тӧв кежлӧ тайӧ ягӧдьяссӧ косьтывлісны. Тӧв кежлӧ косьтывлісны и льӧм, а сэсся пачын кӧрчагаын пӧжлісны. Льӧм ваис юмов да зэв кажитчӧ челяльлы.

Торья чӧскыдторйӧн вӧлі и паренча (пачын косьтӧм морков).

Пӧчьясянь кылӧм татшӧм информация меным ена воис сьӧлӧм вылӧ. Ӗд тайӧ история. Ме думысь, сійӧ кажитчас и тӧянлы.

Информантъяс:

1. Иванова Анна Даниловна. Чужис 1944 воын, Мутничаян, Луздор районын.
2. Косолапова Анна Васильевна. Чужис 1930 воын, Таличаян, Луздор районын.

